

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2025/264

Karar Sayısı : 2026/54

Karar Tarihi : 26/2/2026

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi

İTİRAZIN KONUSU: 9/3/2023 tarihli ve 7440 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 10. maddesinin (22) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesinin Anayasa'nın 2., 9. ve 36. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Defter ve belgelerin zayı olduğuna yönelik belge verilmesi talebinin kısmen reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davada itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un 10. maddesinin itiraz konusu kuralın da yer aldığı (22) numaralı fıkrası şöyledir:

"(22) 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa ve 213 sayılı Kanuna göre tutulması ve tasdiki zorunlu defterleri ile kullanmak mecburiyetinde bulunduğu belgeleri 6/2/2023 tarihinde Kahramanmaraş İlinde meydana gelen depremler nedeniyle zayı olan mükellefler, durumu öğrendiği tarihten itibaren 31/7/2023 tarihine kadar (bu tarih dâhil) yetkili mahkemeden kendisine bir belge verilmesini isteyebilir. Mahkeme bu talebi ivedilikle görüşür ve gerekli gördüğü delillerin toplanmasını da emredebilir. Ancak bu yerlerde bulunan mükellefin il veya ilçe idare kurullarından defter ve belgelerinin zayı olduğuna ilişkin olarak alacağı belge de yetkili mahkemeden alınmış belge hükmündedir. Böyle bir belge almamış olan mükellef, defterlerini ve belgelerini ibrazdan kaçınmış sayılır. Defter veya belgelerinin iş yerinde veya 3568 sayılı Kanun uyarınca yetkili meslek mensubunun faaliyetlerini yürüttüğü yerde zayı olduğunu beyan eden mükellef, ilgili mahkemeye veya il/ilçe idare kuruluna başvurduğunu gösteren belge ile yeni defterlerin açılış onayını notere yaptırabilir. Şu kadar ki ilgili mahkeme veya kurullarca defter ve belgelerin zayı olmadığına karar verilmesi halinde mükellef, defter ve belgelerini ibrazdan kaçınmış sayılır. Bu fıkra kapsamında yapılan yeni defterlerin tasdiki işleminden 492 sayılı Kanun hükümlerine göre noter harcı, 18/1/1972 tarihli ve 1512 sayılı Noterlik Kanununa göre her ne adla olursa olsun noterlik ücreti alınmaz. 6102 sayılı Kanun ve 213 sayılı Kanun kapsamında tutulması ve tasdiki zorunlu olup elektronik ortamda tutulan defterlerden, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından muhafaza edilen ya da muhafaza edilmek üzere anılan Bakanlığa elektronik ortamda iletilen defterler bakımından bu madde hükümleri uygulanmaz. Mükelleflerin talebine istinaden bu defterlerin teslimine ilişkin usul ve esaslar, Ticaret Bakanlığının görüşü alınarak Hazine ve Maliye Bakanlığınca belirlenir."

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Kadir ÖZKAYA, Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI, Engin YILDIRIM, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR, Muhterem İNCE, Yılmaz AKÇİL, Ömer ÇINAR ve Metin KIRATLI'nın katımlarıyla 25/12/2025 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Ahmet Hakan SOYTÜRK tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşüldü:

A. Anlam ve Kapsam

3. 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 64. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde her tacirin ticari defterleri tutmak, defterlerinde ticari işlemleriyle ticari işletmesinin iktisadi ve mali durumunu, borç ve alacak ilişkilerini, her hesap dönemi içinde elde edilen neticeleri bu Kanun'a göre açıkça görülebilir şekilde ortaya koymak zorunda olduğu hüküm altına alınmıştır.

4. Anılan maddenin (3) ve (4) numaralı fıkralarında ticari nitelikteki defterler sayılmış, (5) numaralı fıkrada bu Kanun'a tabi gerçek ve tüzel kişilerin 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun defter tutma ve kayıt zamanıyla ilgili hükümleri ile aynı Kanun'un 175. ve mükerrer 257. maddelerinde yer alan yetkiye istinaden yapılan düzenlemelere uymak zorunda olduğu belirtilmiştir.

5. 6102 sayılı Kanun'un 82. maddesinde ise saklanması gereken ticari belgeler ve bunların saklanma süresine ilişkin hükümler yer almaktadır.

6. 213 sayılı Kanun'un "*Mükellefin Ödevleri*" başlıklı İkinci Kitabı'nın "*Defter Tutma*" başlıklı İkinci Kısımında defter tutma yükümlülüğü olan mükellefler ile bunların istisnaları, defter tutma esas ve usulleri; "*Vesikalar*" başlıklı Üçüncü Kısımında ise bu Kanun'a göre tutulan ve üçüncü şahıslarla olan ilişki ve işlemlere dair belgelerin düzenlenmesi, kullanılması ve kayıt altına alınmasına ilişkin hususlar düzenlenmiştir. Anılan Kanun'un 253 ila mükerrer 257. maddelerinde de defter ve belgelerin saklanması ve ibrazına yönelik düzenlemelere yer verilmiştir.

7. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 382. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (e) bendinin (1) numaralı alt bendinde ticari defterlerin zıya hâlinde belge verilmesi çekişmesiz yargı işlerinden sayılmıştır.

8. 6102 sayılı Kanun'un 82. maddesinin (7) numaralı fıkrasında da bir tacirin saklamakla yükümlü olduğu defter ve belgelerin yangın, su baskını veya yer sarsıntısı gibi bir afet veya hırsızlık sebebiyle ve kanuni saklama süresi içinde zıya uğraması hâlinde açılacak

hasımsız bir davayla söz konusu defter ve belgelerin ziyana dair bir belge verilmesini yetkili mahkemeden isteyebileceği hüküm altına alınmıştır.

9. 7440 sayılı Kanun'un 10. maddesinin itiraz konusu kuralın da yer aldığı (22) numaralı fıkrasında 6102 sayılı Kanun'a ve 213 sayılı Kanun'a göre tutulması ve tasdiki zorunlu defterleri ile kullanmak mecburiyetinde olduğu belgeleri 6/2/2023 tarihinde Kahramanmaraş'ta meydana gelen depremler nedeniyle zayi olan mükelleflere ilişkin olarak düzenleme yapılmıştır.

10. Anılan fıkranın birinci cümlesinde söz konusu mükelleflerin durumu öğrendiği tarihten itibaren 31/7/2023 tarihine kadar anılan defter ve belgelerin zayi olduğuna ilişkin olarak yetkili mahkemeden belge verilmesini isteyebilecekleri belirtilmiş, itiraz konusu üçüncü cümlesinde ise bu yerlerde bulunan mükelleflerin il veya ilçe idare kurullarından defter ve belgelerinin zayi olduğuna ilişkin olarak alacağı belgenin de yetkili mahkemeden alınmış belge hükmünde olduğu hüküm altına alınmıştır. Bu itibarla ticari defter ve belgelerin ziyana ilişkin belge düzenleme yetkisi mahkemelerin yanı sıra idari kurullara da tanınmıştır. Fıkra kapsamında yapılan yeni defterlerin tasdiki işleminden 2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanunu hükümlerine göre noter harcı ve 18/1/1972 tarihli ve 1512 sayılı Noterlik Kanunu'na göre her ne adla olursa olsun noterlik ücreti alınmayacaktır.

11. Defter veya belgelerinin işyerinde veya 1/6/1989 tarihli ve 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu uyarınca yetkili meslek mensubunun faaliyetlerini yürüttüğü yerde zayi olduğunu beyan eden mükellef, ilgili mahkemeye veya il/ilçe idare kuruluna başvurduğunu gösteren belgeyle yeni defterlerin açılış onayını notere yaptırabilecektir ancak ilgili mahkeme veya kurullarca defter ve belgelerin zayi olmadığına karar verilmesi hâlinde mükellef, defter ve belgelerini ibrazdan kaçınmış sayılacaktır.

B. İtirazın Gerekçesi

12. Başvuru kararında özetle; hukuk devletinde bireylerin hak ve yükümlülüklerine ilişkin kararların ancak bağımsız mahkemelerce verilebileceği, buna karşılık itiraz konusu kurulla mahkemelerin görev alanına giren defter ve belgelerin zayi olduğuna dair belge verme yetkisinin mahkemelerin yanı sıra idari bir merciye de tanındığı, bu durumun kuvvetler ayrılığı ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmadığı, idari bir merci tarafından verilen zayi belgesine karşı yargı yolu açık olmakla birlikte bu yargısal korumanın idari mercinin işleminden sonra devreye girdiği, dolayısıyla bireyin mahkeme önünde doğrudan dinlenilme hakkından, bu bağlamda mahkemeye erişim hakkından mahrum bırakıldığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 9. ve 36. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

13. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuki güvenliği sağlayan, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuk kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir.

14. Kuvvetler ayrılığı ilkesi de genellikle hukuk devleti ilkesi ile ilişkilendirilmiştir. Nitekim Anayasa'nın yasama, yürütme ve yargı yetkilerini düzenleyen 7 ila 9. maddelerinde temel bir anayasal tercih olarak kuvvetler ayrılığı ilkesinin benimsendiği açıkça ortaya konulmuştur. Anayasa'nın Başlangıç kısmının dördüncü paragrafında ise “*Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetki ve görevlerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medenî bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kamunlarda bulunduğu*” belirtilerek bu ilkenin mahiyeti açıklanmıştır (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, § 158; E.2018/113, K.2020/48, 24/9/2020, § 17).

15. Anayasa'nın 9. maddesinde “*Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır.*” hükmüne yer verilmiştir. Bu itibarla yargı yetkisinin mahkemeler dışında başka bir organca kullanılması ve mahkemelerin bu yetkiyi diğer organlarla paylaşması mümkün değildir (AYM, E.1992/27, K.1992/31, 5/5/1992).

16. Anayasa'da yargı yetkisinin bağımsız mahkemelerce kullanılacağı hüküm altına alınmakla beraber yargı fonksiyonunun ne olduğu tanımlanmamıştır. Doktrinde yargı fonksiyonu, genel olarak hukuki uyuşmazlıkların yargısal yöntemlerle çözüme kavuşturulması olarak nitelendirilmektedir (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, § 159). Bunun yanı sıra yargısal faaliyetin en önemli unsurlarından biri söz konusu hukuki uyuşmazlığın tüm yönleriyle esastan çözülerek karara bağlanması ve bu kararın kesin hüküm niteliği taşımasıdır (AYM, E.2012/102, K.2012/207, 27/12/2012).

17. 6100 sayılı Kanun'un 382. maddesinin (1) numaralı fıkrasında çekişmesiz yargı; hukukun, mahkemelerce ilgililer arasında uyuşmazlık olmayan, ilgililerin ileri sürülebileceği herhangi bir hakkının bulunmadığı ve hâkimin resen harekete geçtiği hâllerden birine veya birkaçına göre bu yargıya giren işlere uygulanması olarak ifade edilmiştir. Anılan maddenin (2) numaralı fıkrasında çekişmesiz yargı işi olarak kabul edilen hâller düzenlenmiştir. Bu kapsamda söz konusu fıkranın (e) bendinin (1) numaralı alt bendinde defter ve belgelerin ziyana ilişkin belge düzenleme işi çekişmesiz yargı işlerinden biri olarak sayılmıştır.

18. Anılan Kanun'un 383. maddesinde de çekişmesiz yargı işlerinde görevli mahkemenin -aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece- sulh hukuk mahkemesi olduğu hüküm altına alınmıştır. 6102 sayılı Kanun'un 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ise ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerinin asliye ticaret mahkemelerinde görüleceği düzenlenmiştir.

19. Bu itibarla kanun koyucunun ilke olarak defter ve belgelerin ziyana ilişkin belge düzenleme işleminin yargı mercilerince yerine getirilmesini öngördüğü, itiraz konusu kuralla mahkemelerin yanı sıra idari kurullara da belirli bir dönemle sınırlı olmak üzere bu hususta yetki tanıdığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda söz konusu işlemin bağımsız mahkemelerce yerine getirilmesi zorunluluğunun bulunup bulunmadığının, başka bir deyişle kuralın yargı yetkisinin idareye devri sonucunu doğurup doğurmadığının değerlendirilmesi gerekir.

20. Çekişmesiz yargı işlerinin hukuki niteliği konusunda görüş birliği olmamakla birlikte söz konusu işlerin yargısal ve idari yönlerinin bulunduğu ortadadır. Niteliği itibarıyla idari işlem olarak kabul edilebilecek bir faaliyet idari bir merci tarafından yerine getirilebileceği gibi bu işlemin çekişmesiz yargı kapsamında sayılması ve kamu yararı

gözetilerek yargı mercilerine gördürülmesi kanun koyucunun takdirindedir (bazı farklarla birlikte AYM, E.1967/21, K.1968/36, 26/9/1968).

21. Nitekim Anayasa Mahkemesi 6100 sayılı Kanun'un 382. maddesinde çekişmesiz yargı işleri arasında sayılan *terk eden eşin ortak konuta davet edilmesi ile mirasçılık belgesi verilmesi* işlemlerinin mahkemelerin yanı sıra noterler tarafından da yapılmasına imkân tanıyan hükmün yargı yetkisinin devri niteliğinde olmadığı sonucuna ulaşmıştır (AYM, E.2011/64, K.2012/168, 1/11/2012).

22. İl veya ilçe idari kurullarınca düzenlenmesi öngörülen defter ve belgelerin zıyama ilişkin belge, söz konusu durumun üçüncü kişilere karşı veya resmî makamlar önünde ispatına imkân sağlamaktadır. Başka bir ifadeyle bu belgenin düzenlenmesi bir tespit niteliği taşımaktadır. Anılan belgenin düzenlenmesinde husumet yöneltilen bir taraf bulunmadığı gibi talep üzerine verilen belge de kesin hüküm oluşturmamaktadır. Bu belgenin gerekçesi ortaya konularak iptali, geri alınması veya değiştirilmesi de mümkündür. Kuralla il ve ilçe idari kurullarına tanınan yetki hukuki bir uyumsuzluğu yargısal bir kararla sona erdirme sonucunu doğurmamaktadır. Dolayısıyla anılan belgenin münhasıran bağımsız mahkemelerce düzenlenmesi zorunluluğu söz konusu değildir.

23. Bu itibarla kural, yargı yetkisinin devredilmesi anlamına gelmediği gibi kuralın kuvvetler ayrılığı bağlamında hukuk devleti ilkesiyle çelişir bir yönü de bulunmamaktadır.

24. Öte yandan Anayasa'nın "*Hak arama hürriyeti*" başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrasında "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*" denilmektedir.

25. Anayasa'nın anılan maddesinde düzenlenen hak arama özgürlüğü, yargılama usulüne ilişkin güvencelerle hakkaniyete uygun yargılama yapılmasını hedefleyen ve demokratik toplumda vazgeçilmez nitelikte olan adil yargılanma hakkını da kapsayan geniş bir içeriğe sahiptir. Bu özgürlük, hakların korunmasını amaç edinen vazgeçilmez meşru yöntemlerin başında gelmektedir.

26. Kuralla defter ve belgelerin zıyama ilişkin belge düzenleme yetkisi belirli bir dönemle sınırlı olarak idari kurullara da tanınmış olmakla birlikte kuralın da yer aldığı fıkranın birinci ve ikinci cümleleri ile 6100 ve 6102 sayılı Kanunlardaki bu hususa dair genel hükümler dikkate alındığında mahkemelerin söz konusu belgeyi düzenleme yetkisinin devam ettiği anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle söz konusu belgenin düzenlenmesi, kural uyarınca bir idari kuruldan talep edilebileceği gibi doğrudan mahkemelerden de talep edilebilecektir.

27. Kaldı ki adil yargılanma hakkı kapsamında yargılamanın adil olup olmadığı yargılamanın bütünü dikkate alınarak değerlendirilmelidir. İdari kurullar tarafından yapılan tespit, bu tespit esas alınarak tesis edilecek işlemlere karşı açılacak davalarda tartışma konusu edilmesine yönelik olarak herhangi bir sınırlamanın getirilmediği gözetildiğinde idarece yapılan tespit yargıya taşınması ve hukuka uygunluğunun yargı kararıyla denetlenmesi de mümkündür. Dolayısıyla kuralın adil yargılanma hakkını ihlal eden bir yönü de bulunmamaktadır.

28. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2., 9. ve 36. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

IV. HÜKÜM

9/3/2023 tarihli ve 7440 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 10. maddesinin (22) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE 26/2/2026 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkanvekili
Basri BAĞCI

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

Üye
Yılmaz AKÇİL

Üye
Ömer ÇINAR

Üye
Metin KIRATLI